

Potřebují lékaři lékařskou etiku?

Znalost anatomie ještě nemůže být návodem, jak provádět chirurgické výkony, ale bez této znalosti není dost dobře možné chirurgii provozovat. Podobně porozumění základním principům lékařské etiky sice nedává jednoznačný návod, jak se v různých situacích zachovat, bez něj ale těžko porozumět problémům, které se objevují ve vztahu mezi lékaři a pacienty. Alespoň elementární znalost lékařské etiky je také cestou, jak porozumět zdravotnické legislativě a být schopen alespoň v hrubých obrysech předpovědět její další vývoj. Potřeba lékařské etiky nám občas předvede televize v přímém přenosu.

Když byl přijat nový zákon o zdravotních službách, mohli jsme vidět v televizi dětskou lékařku, která byla vyděšena ustanovením, které přikazuje lékaři zapsat do dokumentace názor dítěte na nabídnuté léčebné postupy. „Co si legislativci ještě dále vymyslí? Budeme v dohledné době žádat i malé děti o podpis informovaného souhlasu?“ Alespoň základní tušení o vývoji v oblasti práv pacientů by paní doktorku zklidnilo. Právo pacienta na sebeurčení je středobodem současné lékařské etiky. Bez souhlasu pacienta nelze provést žádný zdravotní výkon. V tomto kontextu se objevuje problém práva na sebeurčení dítěte a adolescenta. S věkem dítěte roste i jeho schopnost porozumět, co lékaři plánují. Kromě toho bez ohledu na věk působí zhoubně na člověka (a tedy i na dítě), když nemůže jakkoliv zasáhnout do toho, co se bude dít. Zvláště pak, když se jedná o situace provokující strach a úzkost. Malému dítěti nemůžeme dát právo o sobě rozhodovat, na to je příliš nezralé. Ale můžeme respektovat obavy a úzkosti dítěte. O tom, co zamýšlíme, s ním pohovořit úměrně jeho věku. Dalšího kroku legislativců směrem k rozšíření práv dítěte se tedy vůbec obávat nemusíme. Ale můžeme si položit otázku, zda si ona vyděšená paní doktorka s dětmi ve své ordinaci vůbec povídá, zda neřeší všechno pouze rozhovorem s rodičem. Pak by ten zákon byl ušit na míru právě jí.

Podobně vyděšenou lékařku jsme mohli vidět v přímém přenosu poté, co před několika lety nabyla platnosti vyhláška upravující formu informovaného souhlasu. Chyběl jí výčet výkonů, u kterých je podpis informovaného souhlasu povinný a u kterých ne. Co když v tomto udělá nějakou chybu? Znalost principů lékařské etiky by rozptýlila i tyto obavy. V ordinaci se setkávají dva lidé z různých světů. My lékaři se pohybujeme ve světě vědeckém, zdraví a biologické přežití jsou naše nejdůležitější hodnoty. Většina pacientů se o vědu zajímá jen okrajově. Naopak smysl života a dosahování různých dílčích cílů (být oblíbený, mít dostatek přátel, dokončit nějaké dílo, apod.) je pro mnohého pacienta důležitější, než zdraví a doba přežití. Kromě toho se v současné medicíně ukazuje, že doporučení vedoucí ke zdravému tělu nejsou vždy slučitelná s cestami, jak dosáhnout psychické a sociální pohody. Proč tolik lidí (i zdravotníků) kouří, když vědí, že to škodí tělesnému zdraví? Proč je tolik obézních lidí, když i oni vědí, že jim obezita zkracuje život? Protože jim nikotin a jídlo pomáhá udržet psychickou a sociální rovnováhu. A ta je pro ně důležitější než délka přežití. Když se lékař na tyto své pacienty zlobí, dobře mu tak. Je to ukázkový příklad, jak si někdo „kazí zdraví pro hloupost někoho jiného“. Lékař má ale svědomí. A to mu brání se jen tak netečně dívat, jak si jeho pacient kazí zdraví. Svědomí nás obvykle nevede k agresi (když ublížíme, bude nám ještě hůř), ale k pokusu o domluvu. Z tohoto pohledu je informovaný souhlas nástroj, který vede lékaře a pacienta, aby se domluvili o tom, co a jak bude provedeno, aby nebyly příliš narušeny životní plány pacienta a aby to nebylo příliš v rozporu se svědomím lékaře. Podpis informovaného souhlasu je stvrzením této dohody. Je nutný pouze tam, kde by v budoucnu mohlo dojít ke sporu, na čem se ti dva dohodli. Seznam takových výkonů je těžké dát do zákona, příliš záleží na konkrétní situaci. Škoda, že mi následující větu čeští lékaři nebudou věřit. Jsem hluboce přesvědčený, že víc než podpis na kousku papíru chrání lékaře poctivá domluva s jeho pacienty, respektující obě strany.

Jiří Šimek